

היסח הדעת. ותירץ דהטעם של היסח הדעת הוא ג"כ משום שלא יפח. עוד תירץ דלא שייך היסח הדעת רק בניעור ולא בישן. ויש לפרש כוונתו בתירוץ השני כשיטת רבינו יונה (ברכות דף יד ע"ב, עיין בית יוסף או"ח סי' מד) דאיסור היסח הדעת הוא רק כשמפנה לבו לקלות ראש, אבל ישן שאינו מפנה לבו אינו בכלל איסור היסח הדעת.

הקרן אורה (מנחות לו:) הבין בכוונת התוס' ישנים דאין איסור היסח הדעת רק כשהוא נייעור ובדעתו, אבל בשינה שאינו בדעתו אינו בכלל איסור היסח הדעת. והקרן אורה (שם) מתרץ קושית התוספות ישנים דלא נאסר היסח הדעת רק בזמן קיום מצוות תפילין ובשעת שינה אין לו קיום מצוות תפילין. מיהו בבית יוסף (או"ח סוף סי' רנ"ב) מבואר בהדיא דאיסור היסח הדעת של תפילין נאמר גם כשהתפילין בידו ואינן מונחין על זרועו ועל ראשו וע"כ דס"ל דאיסור היסח הדעת נאמר גם שלא בשעת קיום המצוה. אולם בב"ח (שם) וט"ז (שם סק"ח) כבר השיגו עליו, דלא מצינו איסור היסח הדעת רק כשהם על ראשו ועל זרועו.

הרמב"ם (תפילין פ"ב הי"ג) פסק דמצטער מן התפילין משום שאינו יכול לישמר מהיסח הדעת. העמק ברכה הקשה על הרמב"ם דמניין לנו לפטור מהתפילין את מי שמסיח דעתו מן התפילין, והא י"ל דעכ"פ יקיים מצות תפילין אע"ג דאינו מקיים מצוות "תמיד", וכבר הקשה כן הקרן אורה (מנחות לו:), והוסיף דמכ"ש לפי מש"כ התוס' כאן בד"ה ומה ציץ דהא דילפינן תפילין מציץ בק"ו שלא יסיח דעתו אינו ק"ו גמור מדאורייתא, דשאני ציץ שהשם שכתוב בו הוא מגולה, דלפ"ז ודאי לא יתכן שעקב איסור היסח הדעת יעקור מצות תפילין.

והוסיף בזה הגאון ר' יצחק דוד אלטר שליט"א: ובשפ"א זבחים דף כ' כתב וז"ל ע' ברמב"ם דישינ צריך לקדש [ידיים ורגלים] שנית והכס"מ כ' משום היסח הדעת, ולא משמע כן ברמב"ם דכ' ישן או הסיח דעתו, ותו דגבי תפילין כ' הראשונים דשינה לא חשיב היסח הדעת ולהכי לא מיתסר שינה רק מטעם שמא יפח". ובהגהה בשפ"א הוסיף זקניני הג"ר יעקב מאיר בידרמן זצ"ל ע' בתענית יב: "וברא"ש שם דישינ שלא בקביעות ל"ה הפסק והיסח דעת, וע' בטוש"ע (או"ח תקס"ד) א"כ הכא [ביישן בביהמ"ק לגבי דין קידוש ידיים] דלישן בשכיבה אסור בעזרה וכו' ובעמידה א"א לישן

בשו"ת תורת חסד (סי' מג אות ו) כתב לתרץ דלכאורה תיקשי האיך יכול להתפלל וללמוד בתפילין הא מסיח דעתו מהם. וע"כ כיון דעוסק בדבר שבקדושה לכו"ע לא הוי היסח הדעת, וא"כ ה"נ לענין ציץ ותפילין לא הוי היסח הדעת בהדי הדדי.

עוד כתב לתרץ עפמ"ש השאג"א (סי' מ) דבפחות משיעור הלוח ק' אמות אין בו משום היסח הדעת בתפילין, והיינו טעמא דליכא משום היסח הדעת בתורה ותפלה, והיינו טעמא דליכא היסח הדעת בציץ ותפילין.

אולם דבריו צ"ב דשיעור כדי הלוח ק' אמות הוא שיעור זוטא ביותר דהיינו כדקה - גם אם שיעור הלוח מיל הוא הארוך ביותר, עשרים ושתיים דקות, ועיי"ש בתורת חסד עוד מה שכתב.

★★

בשו"ת ערוך הרב (סי' עג עיף א) כתב דדוקא לדבר דברי תורה אסור נגד הערוה, אבל להרהר בדברי תורה מותר נגד הערוה, שנאמר ערות דבר, דיבור אסור הרהור מותר. וכתב שם בקונטרס אחרון (סק"א) דכל הנדון הוא רק אם אפשר להרהר ב' הרהורים בבת אחת, דאם לא, אין מקום לדברים אלו, כלומר כיון דכל האיסור דדברי תורה נגד הערוה הוא כדי שלא יהרהר בערוה, לכן אם מהרהר בדברי תורה, אם נימא דא"א להרהר ב' מחשבות בבת אחת, א"כ ממילא כשמהרהר בדברי תורה אינו מהרהר בערוה ושרי.

ועיין שם בתהלה לדוד (סק"ב) שהשיג עליו מדברי הראב"ד הנ"ל, דבשומר על שני דברים כאחד הוי היסח הדעת, אולם ספיקתו של השו"ע הרב לכאורה אינו שייך לנדון של הראב"ד, דהראב"ד איירי לגבי שמירה ושימת עין, אבל הרהור ומחשבה גרידא בלי תשומת לב, י"ל שפיר דשייך שני הרהורים בבת אחת.

דף ה' ע"א

בגמ': ומה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה על מצחו תמיד שלא יסיח דעתו ממנו תפילין שיש בהן אזכרות הרבה על אחת כמה וכמה.

התוס' ישנים תמה דא"כ למה הוצרך הטעם לאיסור שינה בתפילין שלא יפח בהן (שבת מט.) תיפוק לי' משום